

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Диференцирани стратегии и техники при преподаването на физика на ученици с разстройство от аутистичния спектър” за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Докторант: Елени Николаос Кескилиду

Научен ръководител: проф. д-р Цанка Златева Попзлатева

Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД 38-158/04.04.2023 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски” съм определена за член на научно жури по процедурата за присъждане на ОНС „доктор” на Елени Николаос Кескилиду, редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) с обучение на английски език. На първото заседание на научното жури, проведено на 07.04.2023 г. съм определена да изготвя становище.

Дисертационният труд е обсъден на заседание на катедра „Специална педагогика” и насочен за откриване на процедура за защита.

Докторант Кескилиду е представила всички документи на електронен и хартиен носител, необходими за защитата на дисертационния си труд, съгласно изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му и според Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийски университет „Св. Климент Охридски”. Приложени са три самостоятелни публикации.

Елени Кескилиду е изучавала компютърни науки и маркетинг (1993-1995), бизнес администрация (1996-1999), физика (2000-2004), околна среда и нови технологии (2007-2009) в различни европейски университети. Има интереси и в областта на образованието – магистър е по проучвания в образованието (2009-2014) и специална педагогика (2014-2015). Това най-вероятно я насочва към редовна докторантура по Специална педагогика в СУ „Св. Климент Охридски”.

Има професионален опит в областта на специалното образование. От

септември 2010 г. работи като учител – специален педагог в прогимназиален етап.

Актуалност на тематиката

Избраната от Елени Кескилиду тема е интересна, с актуално звучене, тема към която има голям научен интерес и се провеждат интензивни изследвания. Всяко проучване и изследователски проект, дори и в локален контекст е крачка към обогатяване и верифициране на картината на нарушението. Наличието на значителен брой деца с разстройства от аутистичния спектър (РАС), както и нерешените въпроси от различен характер изискват създаването на педагогически условия, инструменти и диференцирани стратегии и техники, съобразени със спецификите във функционирането им. Затрудненото общуване, липсата на социални умения, нарушената комуникация, социализация и адаптация са отличителни черти на децата с РАС.

От особена значимост е създаването, изпълнението и оценката на последователността на преподаването, (чрез психологическия метод „Анализ на задачи“) конкретно при изучаването на понятието енергия, при третокласници с аутизъм в гръцкото средно специално училище.

В този контекст, представената проблематика оценявам като интересна и дисертабилна, с необходимата практическа насоченост и със заявка за реални приноси в подбора на иновативни и работещи обучителни стратегии.

Характеристика на дисертационната разработка и оценка на съдържанието

Представеният за рецензиране дисертационен труд във формален план обхваща 207 компютърни страници, от които 174 страници са за основния текст, с включени 57 таблици и 20 фигури. Приложени са 15 страници библиография с общо 203 източника, от които 135 на английски език и 68 на гръцки език. Включени са 2 приложения: първото, с 5 въпроса от подбрания материал по физика и второто – със съставените за целта 9 работни листа.

В съдържателно и количествено отношение представеният дисертационен труд отговаря на критериите за докторска дисертация. Изпълнени са изискванията за осъществено педагогическо изследване с теоретичен и експериментален характер.

В структурно отношение разработката се състои от въведение, теоретична част (първа глава), изследователска част (включваща две глави – методология на

изследването и резултати и дискусия), заключение, приноси, списък с публикации, библиография (на английски и гръцки език) и две приложения.

Въведението очертава значими за темата на изследването проблемни въпроси: за съотносителността на учебните програми към потребностите на учениците с РАС; за необходимостта от ефективно преподаване на природни науки и др. Много ясно е композирана целта на изследването, ясно са очертани и изследователските проблеми.

В *първа глава* Елени Кескилиду манифестира много добро познаване на проблема. Представена и компетентно е анализирана значителна по обем научна информация. Последователно са разгледани теоретичните и методологически стратегии за социално включване на хората с увреждания. Описано е институционализирането на специалното образование в Гърция. На тази основа е конкретизирана категорията „разстройство от аутистичния спектър” и свързаните с нея научни концепции, диагностични критерии и класификации. Коректно са изведени трудностите и специалните потребности, които учениците с разстройство от аутистичния спектър демонстрират в училищна среда. Информацията тук е представена задълбочено, с разбиране и може успешно да се използва от специалистите, които обучават деца с РАС.

В специален параграф е акцентирано на различните преподавателски стратегии и психолого-педагогическите методи на преподаване и необходимостта от структурирано обучение на тези ученици. Положителен момент тук е, че наред с дефинициите, съдържанието и предметът на обучителните стратегии са описани и методите и техниките на обучение.

В края на първа глава са изведени научните знания и умствените представи на учениците за понятието „енергия” и съответно училищните знания за енергия.

Теоретичната глава представлява солидна аргументация за експерименталното изследване. Добре би било да се посочат и анализират стойностни научни публикации по темата и на български автори.

Изследователската част на дисертационната разработка включва втора и трета глава, в които е представен изследователският дизайн и анализът на резултатите.

Втора глава ориентира към същността на изследването. Целта, към която е насочена изследователската работа е декомпозирана в няколко насоки – развиване на умствени представи на учениците с РАС относно концепцията за енергия; приложение на физичните явления в ежедневието, т.е. да имат „реално културно съдържание” и създаване на подходящи дейности, провокиращи формулирането на предположения от

учениците. Приемам за адекватни формулираните задачите на изследването, които отразяват последователността на реализираните дейности, заложен в дисертационния труд. Научните предположения са изведени в три основни хипотези.

Коректно е описано съдържанието на предложената учебна последователност. Подбрани са сполучливо три тематични единици, онагледени с таблица представяща модулите и разработени работни листове. В експерименталното изследване са включени 18 ученици от трети клас на средното специално училище в Птолемайда, от които 3 момичета и 15 момчета. Съобразно фазите на изследването е подбран инструментариумът за изследване на еволюцията на умствените представи на учениците с РАС.

Цялостната концепция на изследването е добра илюстрация за получаване на адекватна картина за възможностите на преподаване чрез модела за анализ на задачите, при който учениците с РАС усвояват научни знания и демонстрират когнитивен напредък.

Анализът и интерпретацията на получените резултати и последвалите на тази база констатации са направени в *трета глава*. Първичните данни са илюстрирани чрез съответните таблици и фигури и предоставят обективна информация за извършеното от докторанта.

Умело и професионално докторантът представя емпиричните данни, включени в експерименталния анализ. Използваните статистически методи дават възможност за високо ниво на точност и достоверност на изводите. Чрез количествен и качествен анализ, убедително са показани различията в мисловните представи на учениците преди и след дидактическата интервенция. Установява се значителна промяна в адекватността на обосновката на учениците.

Изводите по водещите хипотези произтичат от проведеното изследване.

Като позитивни стъпки в тази част от дисертационната разработка могат да се определят коректността при представянето и анализа на емпиричните данни, както и съотнасянето на получените резултати към базисните търсения в проведеното изследване.

Заклучението е смислово обобщение на представените от докторанта констатации. Направените от докторант Кескилиду изводи са релевантни на предложените анализи. Те провокират размисли върху необходимостта от създаването и използването на други методологични стратегии и техники за обучение на ученици с РАС, както и за нуждата от подходящо обучен и специализиран научен персонал за

работа с тях.

Разработки по конкретната тематика имат своето място в научната литература, за да могат, както педагози и заинтересовани по проблема за работа с ученици с РАС, така и специални педагози, професионалисти и експерти да открият своите отговори.

Приноси на дисертационния труд

Получените резултати от изследването обективизират изведените приноси, които докторантът е определил като теоретични приноси, методологически приноси и научни приноси. Приемам самооценката на Елени Кескилиду за формулираните приноси.

Препоръка:

В представения за рецензиране дисертационен труд е заложена интересна идея, която може да се използва в педагогическата практика. *Препоръчвам* на докторант Кескилиду да публикува авторските резултати в научни списания, за да има възможност повече специалисти, работещи с тази категория деца да се запознаят с този ефективен модел на преподаване, чрез който научните знания се трансформират в училищни знания.

Автореферат и публикации

Авторефератът отговаря на стандартните изисквания. Отразва обобщено съдържанието на дисертационното изследване. Логически добре е структуриран и представя значимите моменти, основните резултати и приносите от проведеното изследване.

Трите публикации, съпровождащи дисертационната разработка са самостоятелни. Публикувани са в сборници на Медицински университет – София и на Софийски университет „Св. Климент Охридски” през 2021 г. Всички са по темата на дисертационния труд, посветени на разстройствата от аутистичния спектър.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Докторант Елени Николаос Кескилиду е изпълнила задълженията си произтичащи от изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника на

СУ „Св. Климент Охридски“, както и задълженията по съответния индивидуален учебен план на докторанта. Всички административни процедури са спазени.

Представеният за рецензиране дисертационен труд, разработен от докторант Кескилиду, е добре планиран, структуриран и завършен. На основата на достойнствата на предложения дисертационен труд, на коректно направения анализ, изводи и препоръки, на констатираните приноси, давам своята положителна оценка. Предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на **Елени Николаос Кескилиду**.

28.05.2023 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова